

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 394 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
<i>Xuseynova Abira Amanovna</i>	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
<i>Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna</i>	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
<i>Abdurasulova Gulrux Habibullayevna</i>	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
<i>Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinoz Elyorjon qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
<i>Asatova Dildora Aslamovna</i>	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
<i>Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna</i>	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
<i>Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna</i>	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
<i>Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi</i>	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
<i>Mitaliboyeva Dildora</i>	
Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
<i>Nartayeva Shahoza Yulchibayevna</i>	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
<i>Normatova Nilufar Komilovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
<i>Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya</i>	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
<i>Qodirov Jurabek Mamatsimonovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model.....	83
<i>Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi</i>	
“Sab' ai sayyor” asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
<i>Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna</i>	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
<i>Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li</i>	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
<i>Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
<i>Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
<i>Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo</i>	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования.....	124
Урзова М. Б., Усманова У. Б.	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалла" в Узбекистане ..	130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи.....	135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati.....	139
Berkinova Charos Islomovna	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
Ergasheva Umriniso Komilovna	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir.....	153
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
Gazibekova Feruza Hakimovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
Haydarova Feruza Haydar qizi	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi.....	162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi.....	165
Jumayeva Malika Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish.....	168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari.....	175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi.....	181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
Nizamova Nodira Paxritdinovna	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova	
Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida 198 O'ktam Nosirov
	Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi..... 204 Rustamova Shoxista Omonjonovna
	Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari..... 208 Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li
	Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari 212 Sa'dullayeva Rushana
	Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 215 Saidova Dilbar Erkinovna
	Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari..... 218 Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi
	Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish 223 Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi
	Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi 226 Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi
	Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari..... 229 Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna
	Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari..... 233 Yarmatov Raxmboy Baxramovich
	Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish 239 Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi
	Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык 242 Марупова Дилфуза Давроновна
	Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari 247 F. R. Xosilova
	Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish 251 Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi
	Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi..... 256 Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi
	Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi 259 Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi
	Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari..... 262 Aliyeva Zuxra Tursunboyevna
	Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni.. 265 Aripov Shokirjon Olimovich
	Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari..... 268 Avliyoqulova Nasiba Choriyevna
	Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari..... 272 Baratov Baxtiyorjon Qodirovich
	Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli..... 275 Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi
	Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi 278 Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi
	Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 284 Ismailova Nilufar Isroildjanovna
	Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages..... 289 Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna
	Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari..... 292 Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi
	Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish 296 Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	302
<i>Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna</i>	
O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili	306
<i>Madaminova Gulzira Gulamkadirovna</i>	
Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari	313
<i>Maqsudova Nodira Alijonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	317
<i>Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi</i>	
Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli.....	320
<i>N. Q. Olimova</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	323
<i>Narzullayeva Sevara Omonovna</i>	
O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi	326
<i>Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari.....	329
<i>Olloqulova Farzona Umedillayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi.....	332
<i>Raimqulova Sojida Abdusaid qizi</i>	
Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari	335
<i>Rustamova Shoxista Omonjonovna</i>	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari	339
<i>Sultonova Zarina Uchqun qizi</i>	
Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonlashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida.....	343
<i>To'xtasinova Farida Davlatali qizi</i>	
B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari	347
<i>Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna</i>	
Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida	350
<i>Umarova Nigora Alisherovna</i>	
Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri	353
<i>Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna</i>	
Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari	356
<i>Xidirova Maftuna Ithom qizi</i>	
Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari	362
<i>Xo'shboqova Farida Komiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari	370
<i>Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlis Baxodir qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish	374
<i>Zokirova Sohibaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi</i>	
Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан	377
<i>Албеков Шокир Адилбекович</i>	
Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью.....	381
<i>Сатымова Светлана Сатымовна</i>	
Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения.....	385
<i>Ташева Дилором Салимовна</i>	
Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам	389
<i>Тоджибоева Наргиза Джумабоевна</i>	

KONTEKSTLI TA'LIM VA UNING BOSHLANG'ICH TA'LIM MATEMATIKASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA

Umarova Nigora Alisherovna

Angren universiteti Aniq va texnik fanlar kafedrasida katta o'qituvchisi,
Chirchiq davlat pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Maqolada kontekst ta'limi, uning asosiy tamoyillari, kontekstli ta'limning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati hamda kontekstli ta'limdan foydalanish bo'yicha mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: kontekstli ta'lim, tamoyil, modellashtirish tamoyili, g'oya, boshlang'ich ta'lim, matematika, funksional savodxonlik, kasbiy refleksiya, pedagogik fikrlash, darsni loyihalash va boshqarish.

Abstract: The article presents reflections on contextual education, its basic principles, the importance of contextual education in primary mathematics education, and the use of contextual education.

Key words: contextual education, principle, modeling principle, idea, elementary education, mathematics, functional literacy, professional reflection, pedagogical thinking.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы контекстного образования, его основные принципы, значение контекстного образования в математике начального образования, а также приводятся мнения об использовании контекстного обучения.

Ключевые слова: контекстное образование, принцип, принцип моделирования, идея, начальное образование, математика, функциональная грамотность, профессиональная рефлексия, педагогическое мышление, проектирование и управление уроком.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining muhim bosqichlaridan biridir. Bu bosqichda ta'lim jarayonini takomillashtirish, ta'limni yanada yuqori darajaga ko'tarish va ta'lim sifatini oshirish masalasi bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu masalani hal etishda turli yondashuvlar va ta'lim konsepsiyalaridan foydalaniladi. Bugungi kunda faol ta'lim tamoyillarini ishlab chiqish imkonini beradigan mashhur nazariyalardan biri bo'lgan kontekstli ta'lim texnologiyasi ta'lim tizimiga jadal kirib kelib, o'z mavqeini mustahkamlab bormoqda. Ta'limda kontekstli yondashuv (kontekstli ta'lim) A. A. Verbitskiy va uning ilmiy-pedagogik maktabi tomonidan oliy ta'lim uchun yaratilgan, kasbiy ta'limga yo'naltirilgan konsepsiya bo'lib, u ta'lim jarayonida talabalarning faol ishtirokini tashkil etishga mo'ljallangan yondashuvdir. Kontekstli ta'limning asosiy g'oyasi – bilimlar ularni amaliy qo'llash kontekstida taqdim etilgandagina samarali o'zlashtirilishini ta'kidlashdir. Bu maqsadga erishish uchun turli usul va vositalardan foydalaniladi. Ularning asosiy mazmuni bo'lajak kasbiy faoliyatning kontekstini yaratishdan iborat.

Kontekstli ta'limning maqsadi – o'quvchining bo'lajak kasbiy faoliyatining yaxlit modelini shakllantirishdir. Ta'lim o'tmish, bugungi kun va kelajak kontekstida qaraladi. Bunda o'tmish kontekstida nazariya va amaliyotning mavjud namunalarini, bugungi kun kontekstida bajarilayotgan ongli faoliyat, kelajak kontekstida esa kasbiy faoliyatning modellashtirilgan vaziyatlari aks etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kontekstli ta'lim ma'lum bir tamoyillarga asoslangan bo'lib, bu tamoyillar ta'lim mazmuni, foydalanilayotgan pedagogik texnologiyalar, o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga bo'lgan talablar, qoidalar, yetakchi g'oyalar va yaxlit ta'lim jarayonini loyihalash hamda o'quv jarayonini loyihalashning asosiy talablari tizimidan iboratdir.

A. A. Verbitskiy kontekstli ta'limning quyidagi tamoyillarini shakllantirgan:

- o'quvchi (talabani) o'quv faoliyatiga to'laqonli kirishib ketishini pedagogik ta'minlash tamoyili;
- o'quv jarayonida mutaxassislarning kasbiy faoliyati mazmuni, shakllari va shartlarini yaratish (modellash-tirish tamoyili);
- ta'lim mazmuni va uni o'quv jarayonida joylashtirish jarayonida aniq muammolarni yechish orqali anglash faolligini shakllantirish (muammolilik tamoyili);
- umumiy maqsadlarga erishish uchun qo'shma, hamkorlikdagi faoliyatni tashkil qilish (hamkorlik tamoyili); ochiq muloqot va tajriba almashish muhitini yaratish (muloqot (dialogizm) tamoyili);
- shaxsiy tajriba va faoliyat natijalarini anglash va tahlil qilish (refleksiya tamoyili);
- talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etish shakllarining ta'limning maqsadlari va mazmuniga muvofiqligi tamoyili;
- ta'lim jarayoni sub'ektlarining (o'qituvchi va talabalar, talabalar bir-biri bilan) birgalikdagi faoliyati, shaxslararo o'zaro ta'siri va dialogik aloqalarining yetakchi roli tamoyili;
- yangi va an'anaviy pedagogik texnologiyalarning pedagogik asoslangan kombinatsiyasi tamoyili;
- ta'lim va tarbiya birligi tamoyili.

Bu tamoyillardan ko'rinib turibdiki, A. A. Verbitskiy va uning ilmiy-pedagogik maktabi tomonidan yaratilgan kontekstli ta'lim tizimi ko'plab ustunliklarga ega.

A. A. Verbitskiy qo'llagan metodlar ham ushbu yondashuvning samarali ekanligini tasdiqlaydi. Buning sababi shundaki, kontekstli ta'lim o'quv jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashga asoslangan ta'limiy metod hisoblanadi. Bunday yondashuvda bilimlar o'quvchilarning bo'lajak kasbiy faoliyatlariga yaqinlashtirilgan haqiqiy hayotiy vaziyatlar asosida beriladi va olingan bilimlar amaliyotda qo'llaniladi. Boshlang'ich sinflarda matematikani kontekstli ta'lim orqali o'qitish o'quvchilarga nafaqat matematikani tushunish, balki uni dars jarayonlarida qanday qo'llash kerakligini bilishga ham yordam beradi. Bu ularning matematik savodxonligini oshirishdan tashqari kasbiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Masalan, o'quvchilarga sonlar ustida amallarni o'rgatish jarayonida piyoda yurish, do'konlarga borish, vaqtni aniqlash, masofani o'lchash kabi kundalik hayotdagi vaziyatlarga asoslangan misollar berish fanga bo'lgan qiziqishni va bilimlarning samaradorligini oshiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kontekstli ta'lim texnologiyasining asosiy maqsadi o'rganilayotgan bilimlarning kasbiy faoliyat bilan uzviy bog'liqligini ta'minlashdir. Ushbu texnologiya tufayli boshlang'ich maktab o'qituvchilari nafaqat nazariy matematik bilimlarga, balki ularni qanday o'qitish, darsda qanday qo'llash va bolalarga qanday usullar bilan tushuntirish mumkinligi haqida ham tasavvurga ega bo'ladilar. Masalan, mavzuni o'rganayotganda geometriya nafaqat geometrik figuralarni aniqlash, balki ushbu figuralarning qurilish, dizayn, san'at yoki kundalik hayotdagi ahamiyati haqida ma'lumot berishni ham talab qiladi. Bu o'quvchilarda keng fikrlash va chuqur idrokni shakllantiradi. Matematik savodxonlikni rivojlantirishga kontekstli yondashuv orqali samaradorlikni oshirish uchun, birinchi navbatda, dars mazmunining kontekstli vaziyatlarga asoslangan bo'lishi muhimdir. Bunday holda, o'qituvchi tomonidan tayyorlangan topshiriqlar, misollar va mashqlar real hayotiy vaziyatlarga tayangan bo'lishi kerak. Masalan, do'konda buyumlar narxlarini hisoblash, transport xarajatlarini aniqlash, vaqtni rejalashtirish yoki pishirish jarayonida miqdoriy hisob-kitoblarni amalga oshirish orqali o'quvchilar matematik bilimlardan hayotda qanday foydalanilishini ko'radilar.

Bo'lajak o'qituvchi bunday vazifalarni tuzish, tushuntirish va tahlil qilish orqali dars jarayonini yanada jonlantirish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, kontekstli ta'limda o'quvchilarga mustaqil ravishda tadqiqot olib borish, muammoli vaziyatlarni hal qilish va jamoada ishlash o'rgatiladi. Ushbu jihatlar boshlang'ich maktabda o'qitishda juda muhim ahamiyatga ega. Axir, matematika ko'pincha mavhum tushunchalar bilan ifodalanadi, ammo kontekstli ta'limda bu mavhumlikni hayotdan olingan real misollar bilan almashtirish mumkin. Masalan, aksiyalar va foizlar mavzusini o'rganayotganda o'qituvchi sinfdagi o'quvchilarga turli moliyaviy vaziyatlarni taqdim etadi: kredit olish, chegirma narxini aniqlash, omonat hisobvarag'ini hisoblash. Bunday misollar tufayli mavzu nafaqat aniq bo'ladi, balki moliyaviy savodxonlik ham rivojlanadi. Bo'lajak o'qituvchilar uchun kontekstli ta'limning yana bir afzalligi – bu dars rejalarini ishlab chiqish, o'quv materiallarini tayyorlash va sinf faoliyatini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishdir. Talaba darsda qaysi pedagogik usullardan foydalanishni, qanday didaktik materiallarni tayyorlashni va bolalarni fikr yuritishga undash uchun qanday savollarni berishni o'rganadi. Shu tufayli ular nafaqat matematik bilimlarga ega bo'ladilar, balki ularni o'qitish ko'nikmalarini ham egal-

laydilar. Masalan, matematik o'yinlar, rolli o'yinlar va muammolarni hal qilish orqali o'quvchilar darsda faol ishtirok etadilar va mavzuni chuqurroq o'zlashtiradilar.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda matematik savodxonlik har bir fuqaro ega bo'lishi kerak bo'lgan asosiy kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyot, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion rivojlanish sharoitida har bir inson raqamlarni, formulalarni, grafiklarni va statistikani tushunishi kerak. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matematik savodxonligi nafaqat shaxsiy rivojlanish uchun, balki jamiyatdagi bolalarning kelajagi uchun ham juda muhimdir. Kontekstli ta'lim texnologiyasi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik savodxonlikni shakllantirishga eng samarali yondashuvlardan biridir. Bunday yondashuv nazariy va amaliy bilimlarni birlashtiradi va ularni haqiqiy hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi.

Kontekstli ta'lim texnologiyasining samaradorligini ta'minlaydigan yana bir muhim jihat – bu o'quv faoliyatining bosqichma-bosqich murakkablashib borishidir. Verbitskiy konsepsiyasida ta'kidlanishicha, har bir o'quv harakati ongli, maqsadga yo'naltirilgan va real faoliyat elementlariga ega bo'lishi lozim. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda kontekstli topshiriqlar dastlab sodda hayotiy vaziyatlarga asoslanadi, keyinchalik esa murakkabroq, ko'p bosqichli, mustaqil tahlilni talab qiladigan holatlarga o'tadi. Bu jarayon o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi, chunki ularni faqat tayyor algoritmlarni qo'llashga emas, balki vaziyatdan kelib chiqib yechim topishga o'rgatadi. Kontekstli ta'limning ta'siri faqat o'quvchilar bilan cheklanmaydi. Ushbu texnologiya bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida ularning kasbiy refleksiya, pedagogik fikrlashi, darsni loyihalash va boshqarish kompetensiyalarini ham shakllantiradi. Talabalar kontekstli vaziyatlar asosida dars ishlanmalari tuzganlarida, ular nafaqat mavzuni yoritish, balki o'quvchining psixologik xususiyatlarini hisobga olish, uning faoliyatini tashkil qilish, baholash mezonlarini tanlash kabi ko'nikmalarni ham o'zlashtiradilar. Bu esa kelajakda ularning o'qituvchilik faoliyatini samarali olib borishiga zamin yaratadi.

XULOSA

Kontekstli ta'limning yana bir ahamiyatli jihati – bu o'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishidir. Bugungi kunda xalqaro baholash dasturlari (PISA, TIMSS) o'quvchilardan nazariy bilimlarni emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishni talab qiladi. Kontekstli ta'lim ana shu talablarni to'liq qondiradi, chunki unda har bir topshiriq ma'lum bir hayotiy muammoga asoslanadi: transport jadvalini o'qish, xarajatlarni hisoblash, masofani aniqlash, xarid qilish rejasini tuzish, pishirish jarayonida massani aniqlash va boshqalar. Bunday vaziyatlar orqali o'quvchilar matematik bilimlarni o'z hayotiga bog'laydi va funksional savodxonlikning asosiy tarkibiy qismlarini egallaydi. Shu bilan birga, kontekstli ta'lim jarayonida motivatsiya va qiziqishning ortishi kuzatiladi.

O'quvchilar mavzularni real hayotiy misollar orqali tushunganlari sababli, matematikani "qiyin fan" emas, balki kundalik hayotda zarur bo'lgan amaliy vosita sifatida qabul qilishadi. Bu esa, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun nihoyatda muhimdir, chunki bu yoshda fanga bo'lgan qiziqish barqarorlashadi va kelajakdagi o'quv faoliyatining muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, kontekstli yondashuv o'qituvchilarni innovatsion fikrlashga undaydi. Dars materiallarini ishlab chiqishda ular psixologiya, metodika, pedagogika, tafakkur rivoji, kommunikatsion kompetensiyalar kabi ko'plab sohalar bilan ishlashadi. Natijada bo'lajak o'qituvchilar ko'p yo'nalishli, keng qamrovli pedagogik kompetensiyalarga ega bo'ladilar. Umuman olganda, kontekstli ta'lim texnologiyasi boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun nafaqat yangi metodika, balki kasbiy tayyorgarlikning har tomonlama integratsiyalashgan tizimi sifatida xizmat qiladi. Bu yondashuv kelajak avlodni zamonaviy kompetensiyalarga ega, mustaqil fikrlay oladigan, raqamli iqtisodiyot talablariga moslashgan holda tarbiyalashga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yuldashev Q. (2021). Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Fan va Texnologiya.
2. Hasanov B., Karimova D. (2020). Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun matematik savodxonlik. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
3. Морозова Ю. В. Методы контекстного обучения студентов. Методическое пособие. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2021.
4. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. Москва: Высшая школа, 1991. – 204, [3] с. – ISBN 5-06-002079-7.
5. Вербицкий А. А. Теория и технологии контекстного образования. Москва: Московский педагогический университет, 2017. – 266, [1] с. – ISBN 978-5-4263-0384-3.
6. Вербицкий А. А. Контекстное обучение: теория и практика. Москва: МПГУ, 2019.
7. Умарова Н. А. Развитие математической грамотности будущих учителей начального образования на основе контекстной образовательной технологии // Экономика и социум. № 6 (133), 2025. <https://www.iupr.ru/>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.